

dr hab. Edyta Jabłonka
Katedra Portugalistyki im. Luisa Lindleya Cintry
Instytut Neofilologii
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

**Ocena dorobku i głównego osiągnięcia naukowego
doktora Przemysława Dębowskiaka
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego
w dyscyplinie JĘZYKOZNAWSTWO**

Podstawa formalna oceny

Niniejsza ocena wykonana została na podstawie uchwały Rady Doskonałości Naukowej z dn. 25 stycznia 2021, przekazanej przez Przewodniczącą Rady Dyscypliny Językoznawstwo Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Rada Dyscypliny Językoznawstwo na UJ wszczęła przewód habilitacyjny dr Przemysława Dębowskiaka w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie językoznawstwo na podstawie przedstawionego osiągnięcia naukowego. Z przedłożonej dokumentacji wynika, że spełnione zostały wszystkie wymagania formalne konieczne do wszczęcia postępowania habilitacyjnego, w związku z tym, iż dr Przemysław Dębowskiak przedstawił do oceny kompletną dokumentację ilustrującą całokształt dorobku w zakresie badań naukowych, dydaktyki oraz działalności organizacyjnej, z której wyłania się obraz osiągnięć spełniający w zupełności wymogi stawiane habilitantom.

Wysztalcenie i kariera zawodowa Habilitanta

Dr Przemysław Dębowskiak uzyskał w 2009 roku stopień magistra filologii romańskiej, a w 2010 – stopień magistra filologii portugalskiej w Instytucie Filologii Romańskiej w Uniwersytecie Jagiellońskim (oba dyplomy uzyskane z wyróżnieniem). Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa uzyskał w 2013 roku, na podstawie rozprawy doktorskiej *La formation diminutive dans les langues romanes. Étude morphologique et sémantique*, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Anny Bochnakowej (rozprawa z wyróżnieniem).

Od 2011 roku dr Przemysław Dębowski jest zatrudniony w Zakładzie Filologii Portugalskiej w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Rozpoczął karierę zawodową jako asystent, później asystent z doktoratem, a obecnie zatrudniony jest na stanowisku adiunkta; współpracuje również z Polską Akademią Nauk jako specjalista w Instytucie Języka Polskiego. Pracował też jako dokumentalista i specjalista w Pracowni Geografii Lingwistycznej w Instytucie Języka Polskiego PAN. W roku akademickim 2018/19 pełnił obowiązki kierownika Zakładu Filologii Portugalskiej i Przekładoznawstwa, natomiast od roku 2021 pełni funkcję kierownika Zakładu Filologii Portugalskiej i Przekładoznawstwa w Instytucie Filologii Romańskiej UJ.

Ocena osiągnięcia naukowego

Tytuł osiągnięcia naukowego przedstawionego do oceny: *Estudos morfológicos e lexicográficos sobre o português. Temas escolhidos numa perspetiva historico-comparativa / Studia morfologiczne i leksykograficzne o języku portugalskim. Wybrane zagadnienia w ujęciu historyczno-porównawczym*

Na osiągnięcie naukowe przedstawione do oceny składa się cykl dziewięciu artykułów poświęconych badaniom morfologiczno-leksykograficznym dotyczącym języka portugalskiego. Cykl ten obejmuje artykuły opublikowane przez Habilitanta w latach 2013 – 2020 w punktowanych czasopismach naukowych oraz w recenzowanych monografiach w Portugalii, Polsce, Niemczech, Czechach i Szwecji.

Wszystkie artykuły składają się w logiczną całość, ukazującą zjawiska związane z językiem portugalskim w szerszym kontekście badań nad językami europejskimi i w perspektywie historyczno-leksykograficznej. Przyjęta przez Habilitanta perspektywa opisu oraz wypracowany przez niego aparat teoretyczno-metodologiczny pozwalają na stwierdzenie, że proponowany cykl publikacji stanowi cenny wkład w badania językoznawcze oraz potwierdza Jego dojrzałość i samodzielność badawczą.

Przedstawiony cykl obejmuje artykuły, w których Autor omawia zagadnienia z zakresu morfologii europejskiego wariantu języka portugalskiego oraz leksykografii europejskiej, przy czym wyraźnie dostrzega się Jego zainteresowanie powiązaniem języka portugalskiego z językami romańskimi i innymi językami europejskimi. Warto dodać, że pomimo iż Autor skupia się głównie na wariacie europejskim, nie unika jednak badań nad brazylijską odmianą języka portugalskiego.

Na pierwszą część cyklu, jak wskazuje Habilitant w swym referacie, składają się prace poświęcone głównie procesom słowotwórczym („Nota de morfologia histórica do português: sufixo *-ó”, in: *Diacrítica. Série Ciências da Linguagem*, 27/1, 2013; „Considerações acerca das palavras portuguesas terminadas em -oulo / -oilo”, in: *Estudos Linguísticos e Filológicos Oferecidos a Ivo Castro*, Lisboa, 2019; „Deglutinação e aglutinação do artigo como fonte de neologismos em Português”, in: *Études Romanes de Brno*, 38/1, 2017; „Os diminutivos no português europeu e no português do Brasil. Um estudo quantitativo”, in: *Estudos da AIL em Ciências da Linguagem: Língua, Linguística, Didática*, AIL, Santiago de Compostela-Coimbra, 2015; „Os aumentativos nas línguas portuguesa e romena”, in: *Romanica Cracoviensia*, 19/3, 2019). Analizując treść wymienionych powyżej artykułów, można stwierdzić, że tworzą one oryginalną całość poświęconą zagadnieniom takim, jak derywacja sufiksalna oraz aglutynacja i deglutynacja, a także tworzenie form deminutywnych i augmentatywnych w języku portugalskim. Warto dodać, że Habilitant skupia się na tematach mniej popularnych wśród badaczy i przedstawia własne koncepcje i metody badawcze, przy czym świadomy jest pewnych ograniczeń proponowanych przez siebie rozwiązań i zachęca tym samym do refleksji nad nowymi możliwościami zastosowania, modyfikacji i rozwijania owych metod.

W artykule „Nota de morfologia histórica do português: sufixo *-ó” Autor skupia się na analizie korpusu wyrazów zakończonych na -ó w języku portugalskim. Są to wyrazy dość rzadko występujące w języku portugalskim i sędzę, że ta publikacja jest chyba ich jedynym tak szczegółowym opracowaniem naukowym. Gdyby Autor zechciał w przyszłości rozszerzyć tego typu badania również na wariant brazylijski języka portugalskiego, polecam stronę www.palavras.net (dotyczącą odmiany brazylijskiej), gdzie znajdziemy 478 słów zakończonych na -ó, które mogłyby stanowić ciekawy materiał badawczy mieszczący się w zakresie zainteresowań naukowych Habilitanta.

Nieco zbliżona tematykę odnajdziemy w artykule „Considerações acerca das palavras portuguesas terminadas em -oulo / -oilo”, gdzie poddano analizie korpus złożony z portugalskich wyrazów zakończonych na -oulo / -oilo, jednak Autor w tym przypadku skupia się bardziej na kwestiach związanych z etymologią omawianych wyrazów.

Kolejny artykuł, „Deglutinação e aglutinação do artigo como fonte de neologismos em Português”, porusza zagadnienia związane z aglutynacją i deglutynacją rodzajnika. Jest to dość wąska tematyka, więc tym bardziej należy docenić zaangażowanie Autora w tego typu badania, zwłaszcza że problematyka związana z tymi zjawiskami, jak wskazuje Habilitant w swym opracowaniu, bardzo rzadko pojawia się w portugalskich pracach językoznawczych.

Analiza korpusu trafnie ilustruje zjawiska bardzo istotne w procesach powstawania neologizmów na przestrzeni wieków, dostrzegam więc to opracowanie jako ważny wkład w historię leksyki portugalskiej.

Artykuły „Os diminutivos no português europeu e no português do Brasil. Um estudo quantitativo” i „Os aumentativos nas línguas portuguesa e romena” dotyczą tematyki dość popularnej wśród badaczy, jednak Habilitant wnosi swój nowy i oryginalny wkład w aktualny stan badań. Ciekawym pomysłem było zestawienie języka portugalskiego z językiem rumuńskim, aczkolwiek chyba nie do końca mogę się zgodzić ze stwierdzeniem, że owe dwa języki są bardzo rzadko omawiane w pracach porównawczych. Odnajdziemy w bibliografii dotyczącej tej tematyki pozycje świadczące o stałym zainteresowaniu porównywaniem języka portugalskiego z językiem rumuńskim, ewentualnie także w zestawieniu tych dwóch języków z innymi językami romańskimi lub językiem angielskim (np. García, N. A., 2012, „Estudo comparativo de sufixos nas línguas romena e portuguesa”; Ciama, A., 2010, „Verbos de deslocação: entrar/sair. Análise comparativa português-romeno”; Cruz, J. R., 2020, “Romeno e Português: breve abordagem comparativa”; Sousa, P. Ch., 1994, „Artigos e definitude: um estudo comparativo das línguas romena, húngara, búlgara, albanesa e grega”; Viaro, M. E., 1994, „Das preposições latinas às do português e do romeno: derivações semânticas”; w roku bieżącym udostępniona została również w formacie PDF porównawcza rozprawa doktorska dotycząca zaimków wskazujących w języku portugalskim i rumuńskim: E. Faria Rocha, „Demonstrativos no português brasileiro e no romeno: um estudo comparado em narrativas históricas e em peças teatrais de comédia”; w źródłach dostępnych w wersji elektronicznej odnajdziemy też prace porównawcze z zakresu fonologii, dydaktyki czy semantyki). Niemniej, tematyka poruszona w artykule jest oryginalna i wnosi wartościowy wkład w badania porównawcze.

Druga część cyklu poświęcona jest analizie słownictwa portugalskiego w trzech leksykonach opublikowanych w Rosji i w Niemczech pod koniec XVIII i na początku XIX wieku („A língua portuguesa na transcrição cirílica num dicionário do século XVIII”, in: *Studia Iberystyczne*, 13, 2014; „O Dicionário da czarina Catarina a Grande. Análise dos elementos portugueses”, in: *Zeitschrift für romanische Philologie*, 132 (1), 2016; “Waaren-Lexicon de Ph. A. Nemnich (1797). Observações acerca do material português”, in: *Zeitschrift für romanische Philologie*, 143 (1), 2018; „Lexicon nosologicum polyglotton de Ph. A. Nemnich (1801). Observações sobre o material português”, in: *Studia Neophilologica*, 2020, publikacja on-line). Jest to bez wątpienia znaczący i oryginalny wkład w badania językoznawcze, zwłaszcza że Autor wykorzystuje też znajomość języka rosyjskiego, co

pozwała mu uzyskać szerszą perspektywę badawczą oraz przeprowadzić badania świadczące o wpływie języka portugalskiego na inne języki. Swobodnie czuje się w zagadnieniach lingwistyki komparatywnej, na czym zyskują badania leksykograficzne o charakterze porównawczym przedstawione w tej części cyklu. Wykorzystanie szerokiej wiedzy, o której wspominam w dalszej części oceny, pozwoliło Habilitantowi na wieloaspektowe podejście do tematu.

Artykuły „A língua portuguesa na transcrição cirílica num dicionário do século XVIII” i „O Dicionário da czarina Catarina a Grande. Análise dos elementos portugueses” stanowią ważny punkt w dorobku naukowym Habilitanta ze względu na charakter badań leksykograficznych przez niego zrealizowanych. Słownik carycy Katarzyny jest ciekawym przedmiotem badań, jako że miał służyć rozszerzeniu kontaktów Rosji z krajami zachodnioeuropejskimi i odnajdziemy w nim też język portugalski. Może zaskakiwać, że zasadniczo pozycja ta nie jest szczególnie popularna wśród polskich badaczy (wyróżnijmy m.in. prace Juskiewicz 1975, 1976, Fałowskiego 1999, 2000, czy też Jakubczyka 2014; pojawiły się też prace dotyczące obecności w słowniku poszczególnych języków, w tym np. hiszpańskiego i ukraińskiego), tym większa więc zasługa Autora w przybliżeniu jego zawartości badaczom portugalskojęzycznym. Dokonał tego, jako pierwszy zajmując się analizą obecności wyrazów portugalskich w słowniku w celu weryfikacji, jakie kryteria przyjęto w ich zapisie, a szczegółowa analiza materiału pozwoliła mu stwierdzić, że przeważa kryterium graficzne. Praca, jaką wykonał Habilitant, jest zdecydowanie bardzo wartościowa, gdyż przybliży materiał portugalskojęzyczny tym, którzy nie mają możliwości odczytania cyrylicy. Zarówno te, jak i dwa kolejne artykuły można polecić wszystkim zainteresowanym badaniami leksykograficznymi, gdyż także „Waaren-Lexicon de Ph. A. Nemnich (1797). Observações acerca do material português” i „Lexicon nosologicum polyglotton de Ph. A. Nemnich (1801). Observações sobre o material português” wnoszą nowe spojrzenie nie tylko na leksykę portugalską, ale też rolę języka portugalskiego w omawianych okresach. Autor bardzo skrupulatnie przeprowadza analizy na poziomie fonetyczno-graficznym, morfologicznym oraz leksykalnym, łącząc je z obserwacjami o charakterze historycznym, socjologicznym i kulturowym. Dzięki temu otrzymujemy niezwykle bogaty obraz leksyki portugalskiej na tle innych języków europejskich. Przyznaję, że leksykon ten był mi nieznany, dlatego też oba artykuły mu poświęcone przeczytałam z dużym zainteresowaniem i dzięki tej lekturze uzyskałam wiele ciekawych informacji, zwłaszcza dotyczących ówczesnej terminologii medycznej, nie tylko portugalskiej.

Całość przedstawionego ocenie cyklu potwierdza wysokie kompetencje Autora z zakresu opisywanych dziedzin. Wybrane przez niego publikacje przedstawione jako osiągnięcie naukowe charakteryzują się dobrym poziomem merytorycznym i zawierają wiele trafnych spostrzeżeń. Warsztat badawczy Habilitanta jest rozwinięty metodologicznie i pojęciowo. Zaletą publikacji jest też ich staranne i solidne opracowanie oraz wysoki poziom językowy. Godną pochwały jest znajomość różnorodnych języków, którą dostrzegam jako dodatkowy walor badań Habilitanta, bardzo umiejętnie wykorzystywany.

Ocena aktywności badawczej i dorobku naukowego

Rozpoczynając ocenę aktywności badawczej i dorobku Habilitanta, wspomnę, że przesłany członkom komisji Autoreferat odznacza się wysoką starannością o jasne i spójne przedstawienie dorobku naukowego.

Na podstawie dokumentacji przedstawionej do oceny mogę stwierdzić, że Habilitant wyróżnia się dużą aktywnością badawczą i bogatym dorobkiem naukowym, czego świadectwem jest liczba publikacji naukowych, udział w konferencjach krajowych i międzynarodowych oraz w projektach badawczych – krajowych i międzynarodowych. O wysokiej jakości pracy naukowej dr Przemysław Dębowiak świadczą również liczne nagrody, w tym dwie nagrody Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz stypendium Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców (w latach 2016-2019). Oprócz cyklu artykułów przedstawionego do oceny jako główne osiągnięcie badawcze, dr Przemysław Dębowiak jest autorem jednej monografii zatytułowanej *La formation diminutive dans les langues romanes*, opublikowanej w 2014 r. w wydawnictwie Peter Lang (monografia powstała na podstawie rozprawy doktorskiej Habilitanta). Oprócz monografii, w dorobku badawczym znajdują się też artykuły naukowe, na które składają się rozdziały w monografiach (ogółem 14 publikacji), artykuły opublikowane w czasopismach naukowych (7 artykułów przed doktoratem oraz 17 po doktoracie, wliczając w to 9 artykułów wymienionych w poprzednim punkcie niniejszej oceny), redakcja naukowa monografii i czasopism naukowych (dwie współredakcje). Habilitant jest też współautorem trzech słowników, autorem czterech tłumaczeń tekstów literackich i jednego fragmentu publikacji naukowej. Należy podkreślić, że rzadko spotyka się naukowca, który publikuje w tak wielu i tak różnych językach – na liście publikacji znajdziemy artykuły napisane w j. portugalskim, polskim, angielskim, francuskim, rumuńskim i rosyjskim. Śmiało można więc stwierdzić, że jest to bogaty i różnorodny dorobek badawczy, świadczący o dużym zaangażowaniu Habilitanta w działalność naukową.

Na uwagę zasługuje właśnie różnorodność zainteresowań naukowych Habilitanta: wśród jego prac znajdziemy artykuły z zakresu morfologii, etymologii, leksykologii, onomastyki, dialektologii i leksykografii historycznej. Zauważmy, że Habilitant nie ogranicza się w swej działalności analitycznej tylko do języka portugalskiego, ale zajmuje się również badaniami o charakterze porównawczym obejmującymi język francuski, rumuński i rosyjski. Wielokierunkowy charakter działań badawczych dr Przemysława Dębowiaka stanowi ich zdecydowany atut, a Jego dorobek dokumentuje rzeczową i praktyczną znajomość opisywanych zagadnień. Charakter badań świadczy też o dociekliwości Autora i wszechstronnych zainteresowaniach. Lektura dokumentacji Habilitanta pozwala też zauważyć umiejętność korzystania z wielu dostępnych źródeł i tworzenia własnych koncepcji, również we współpracy z zespołami krajowymi i zagranicznymi.

Udział w konferencjach naukowych również stanowi ważny i mocny punkt w aktywności naukowej Habilitanta. Ogółem, uczestniczył on w 27 konferencjach, w tym w 8 jeszcze przed doktoratem i w 19 po doktoracie. Na liście dołączonej do dokumentacji odnajdziemy prestiżowe kongresy międzynarodowe takie, jak *XI Congresso da Associação Internacional de Lusitanistas* w Mindelo w 2014 r., międzynarodowa konferencja *Simpósio Mundial de Estudos da Língua Portuguesa* w Santarém w 2017 r., konferencje z cyklu *Jornadas de Língua Portuguesa e Culturas Lusófonas da Europa Central e do Leste* oraz liczne konferencje międzynarodowe organizowane w ośrodkach krajowych i zagranicznych.

Kolejnym ważnym punktem w karierze naukowej Habilitanta jest też udział w międzynarodowym projekcie dotyczącym redakcji *Dictionnaire Étymologique Roman* (DÉRom), a także współpraca z brazylijskim Ośrodkiem Wspierania Badań w zakresie Etymologii i Historii Języka Portugalskiego, w których to działaniach jest on jedynym polskim przedstawicielem, co z pewnością zasługuje na wyróżnienie i świadczy o tym, że dr Przemysław Dębowiak jest cenionym w świecie specjalistą. Był też członkiem organizacyjnych 7 konferencji naukowych oraz recenzentem 6 artykułów, m.in. w czasopiśmie *Studia Iberystyczne*. Był, bądź też nadal jest członkiem krajowych i zagranicznych zespołów badawczych, w tym uczestniczył w badaniach międzynarodowej grupy Working Group 4 w sieci ENeL programu COST (warto dodać przy tym, że program COST jest najdłużej działającym europejskim programem wspierającym międzynarodową współpracę badaczy w Europie, tak więc udział w nim Habilitanta stanowi cenny wkład we współpracę międzynarodową).

Przed doktoratem, w latach 2008-2012, dr Przemysław Dębowiak był wykonawcą w projekcie nr NN 104265233 zatytułowanym „Wyrazy francuskiego pochodzenia we

współczesnym języku polskim”, pod kierownictwem prof. Anny Bochnakowej. Po doktoracie, w latach 2013-2018 uczestniczył w projekcie nr 11H 12 014581 „Wielki Słownik Języka Polskiego – kontynuacja”, kierowanym przez prof. Piotra Żmigrodzkiego, finansowanym przez Narodowy Program Rozwoju Humanistyki.

Wg danych naukometrycznych, dr Przemysław Dębowski uzyskał łącznie 698 punktów MNiE, w tym 630 po doktoracie, a wg bazy Google Scholar jego publikacje do chwili obecnej były cytowane 122 razy. Indeks Hirscha Habilitanta wynosi 4, co stanowi dobry wynik. Można więc stwierdzić, że jego wskaźniki bibliometryczne całego dorobku są bardzo dobre.

Ocena działalności dydaktycznej i organizacyjnej oraz popularyzującej naukę

Dr Przemysław Dębowski może szczycić się wieloma osiągnięciami zarówno w zakresie dydaktyki, jak i popularyzacji nauki języka portugalskiego w Polsce. Jest cenionym dydaktykiem, o czym świadczą nagrody Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego przyznawane za jakość pracy dydaktycznej na podstawie ocen w ankietach studenckich. Na polu dydaktycznym dostrzegamy niemałe już doświadczenie Habilitanta oraz różnorodność prowadzonych przez niego zajęć, wśród których znajdziemy przede wszystkim zajęcia z gramatyki i historii języka portugalskiego, ale też zajęcia z języka francuskiego oraz praktycznej nauki języka portugalskiego. Jest On też recenzentem prac licencjackich i magisterskich, promotorem licencjatów oraz magistrów na kierunku filologia portugalska, był opiekunem naukowym studenta MISH, jest także promotorem pomocniczym dwojga doktorantów w Instytucie Języka Polskiego PAN. Habilitant jest autorem serii podręczników *Portugalski w tłumaczeniach. Gramatyka*, opublikowanej przez wydawnictwo Preston Publishing. Można śmiało stwierdzić, że osiągnięcia Habilitanta w tej dziedzinie są imponujące i zdecydowanie stanowią kolejny mocny punkt w całości Jego dorobku.

Habilitant od początku swej działalności naukowej rozwijał swe umiejętności poprzez liczne staże i wyjazdy naukowe do zagranicznych ośrodków badawczych, m.in. w Portugalii, Rumunii, Francji, Niemczech, Wielkiej Brytanii, Włoszech i Hiszpanii, a także staże w ośrodkach krajowych. Jest w chwili obecnej członkiem dwóch stowarzyszeń (Société de Linguistique Romane, Stowarzyszenie Luzytanistów Polskich).

Podsumowując, uważam, że Habilitant aktywnie angażuje się w działania o charakterze popularno-naukowym oraz promowanie języka portugalskiego i kultury Portugalii i krajów portugalskojęzycznych w Polsce.

Konkluzja

Na podstawie otrzymanej dokumentacji, można bez wątpienia stwierdzić, że Habilitant jest wszechstronnie przygotowany merytorycznie do pracy naukowej i dydaktycznej. Znakomita znajomość języków obcych jest dodatkowym walorem, wartym docenienia w całokształcie Jego działalności.

Zważywszy na wartościowy i godny uznania dorobek naukowy Habilitanta, udokumentowany publikacjami zarówno przed, jak i po uzyskaniu stopnia doktora, a także na przedstawiony do oceny cykl artykułów oraz prowadzoną działalność dydaktyczno-organizacyjną uważam, iż całkowicie sprostął on wymaganiom określonym w art. 219 ust. pkt. 2 Ustawy o stopniach i tytule stawianym przed kandydatami ubiegającymi się o stopień doktora habilitowanego. Wnoszę w związku z tym o dopuszczenie doktora Przemysława Dębowskiaka do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Lublin, 21 maja 2021

Edyta Jabłonka